
Mielen koukerot

Lotta Hautamäki: *Movements of Moods – Interplay Between Science, Clinical Practice and Patient in Psychiatry*. Helsinki: University of Helsinki, 2016, 181 s. ISBN 978-951-51-1992-6.

Väitöskirjatyössään Lotta Hautamäki tarkastelee kaksisuuntaisen mielialahäiriön (*bipolar disorder*) tulkinnanvaraisuutta suomalaisessa kontekstissa. Aihe ei ole missään nimessä triviaali, sillä mielenterveysongelmat ovat nousseet viimeisten vuosikymmenien aikana kansanterveyskeskustelun keskiöön ja siten poliittisen toiminnan ja intervention kohteeksi. Lääketieteellisen tutkimuksen ja sen käyttämien uusien teknologioiden myötä tutkijat ovat pystyneet kehittämään entistä enemmän tietoa tautien ja sai-

rauksien syntymekanismeista. Samalla kun tutkimus on löytänyt uusia selityksiä sairauksille, on ihmiskehosta tullut entistä vahvemmin medikalisaation kohde. Jokaisella meistä on riski sairastua johonkin sairauteen jossain vaiheessa elämäänsä ja "high-tech medicine" pyrkiiikin tarjoamaan tähän vastauksen.

Lääketieteellisen tutkimuksen rinnalla mielenterveystyö toimii haastavassa ympäristössä. Potilaan ja lääkärin ensikontakti kestää noin 20 minuuttia, jonka aikana yleislääkärin pitäisi pystyä tekemään arvio siitä, mikä potilasta vaivaa ja miten hänet tulisi hoitaa. Lääkäreille on kehitetty monia eri työkaluja diagnoosin tekemisen helpottamiseksi nimenomaan mielenterveysongelmissa, erityisesti kyselylomakkeita, joita potilaat voivat täyttää. Samalla potilaista on tullut entistä aktiivisempia lääketieteellisen tiedon keräämisessä internetistä ja monet pyrkivätkin diagnosimaan omat ongelmansa jo ennen lääkärille menoa. Tässä ensikohtaamisessa potilaan ja lääkärin välillä muodostuu tärkeä suhde, jossa lääketieteellistä osaamista ja tietoa sekä potilaan koettua mielentilaa pyritään sovittamaan yhteen.

Tätä taustaa vasten kyseinen väitöskirjatyö tarjoaa raikkaan näkökulman osoittamalla, miten tieteellinen tutkimus monesti joutuu kamppailemaan

tutkimuskohteen ja sen moniulotteisen luonteen kanssa pyrkimyksissään selittää ihmismielen liikkeitä ja koukerot. Kysymyksen asettelu on rajattu tarkkaan ja se limittyy hyvin teoreettiseen kehikkoon, joka kulkee mukana kaikissa väitöskirjan luvuissa.

Tutkimuksen empiirinen aiheisto koskettaa lääketieteen keskeisiä kysymyksiä siitä, miten normaali ja patologinen määritellään tutkimuksessa ja hoidossa. Hautamäki onnistuu osoittamaan, miten haastavaa tutkijoiden ja lääkäreiden on toimia tautiluokituksen ja potilaiden oireiden välimaastossa ja kuinka potilaat joutuvat kohtaamaan ja käsittelemään lääketieteellisen diagnoosiprosessin epävarmuudet. Kirjassaan Hautamäki tuo esille kolme erilaista näkökulmaa, jotka valottavat kaksisuuntaisen mielialahäiriön diagnoosin tulkinanvaraisuutta: *tutkimuksen, terveydenhuollon hoitokäytännöt* sekä *potilaiden kokemukset sairautensa kanssa*.

Ensimmäisen näkökulman, eli *tutkimuksen* tapauksessa Hautamäki on seurannut kahta tutkimusprojektia. Ensimmäisessä projektissa on tutkittu taudin neurobiologisia syitä molekyyli-
lääketieteen, neuropsykologian sekä aivokuvantamisen avulla ja toisessa projektissa tautia on tutkittu kliinisen epidemiologi-

an kautta. Seuraamalla tutkijoiden arkityötä nostetaan esille, miten tutkimusprosessi ei kulje suoraviivaisesti paljastaen faktoja tutkimuksen kautta, vaan se on prosessina monitahoinen ja siihen vaikuttavat monet tekijät. Tässä prosessissa tutkijat joutuvat luomaan eräänlaisen sillan tautiluokitusten sekä kliinisten ja biologisten havaintojen välille.

Toisessa näkökulmassa (*terveydenhuollon hoitokäytännöt*) seurataan, miten kaksisuuntaisen mielialahäiriön tutkimustulokset siirtyvät hoitokäytäntöihin. Erityisesti luvussa tarkastellaan, miten hoitosuosituksen potilaan käyvästä hoidosta ovat muodostuneet kyseisen oireryhmän ympärille ja miten hoitokäytännöt pyrkivät kääntämään monimutkaiset tutkimustulokset käytännönläheiseen työhön, jota yleislääkärit päivittäin suorittavat. Tässä osiossa osoitetaan, miten haastavaa on esimerkiksi erottaa kaksisuuntaisen mielialahäiriö masennuksesta perusterveydenhuollossa ja kuinka on kehitetty toimintatapoja ja diagnostisia instrumentteja, kuten kyselyitä, auttamaan perusterveydenhuollon ammattilaisia.

Kolmas näkökulma käsittelee potilaiden kokemuksia ja sitä, miten he tulevat toimeen sairautensa kanssa. Potilaat kulkevat eräällä tavalla kaikkien

aikaisempien lukujen keskiössä, mutta tässä luvussa Hautamäki pyrkii avaamaan tapaa, jonka kautta potilaasta tulee potilas ja kuinka eri potilaat kokevat tautinsa ja diagnoosiprosessin eri tavoilla. ”Oikean diagnoosin” saaminen saattaa kestää vuosia, ja tämän prosessin aikana potilas joutuu käymään läpi monia vastoinkäymisiä, sekä henkisiä että fyysisiä. Samalla kuitenkin kirjassa pohditaan tapaa, millä tieteelliset luokittelut vaikuttavat yksilöihin ja heidän käsityksiinsä itsestään, kuten Ian Hacking on ehdottanut. Tutkimukset taudin kokemusten erilaisuudesta ovat merkittäviä, sillä ne viittaavat vahvasti siihen miten sairaus voidaan kokea monella eri tapaa.

Tämän lähestymistavan kautta kirjassa pyritään osoittamaan, miten kaksisuuntainen mielialahäiriö ei ole yhtenäinen käsite eri toimijoiden kesken, vaan häiriön oireista neuvotellaan erilaisissa arkisissa tilanteissa. Mielenterveystyön ja erityisesti psykiatrian tulkinnanvaraisuutta on käsitelty laajasti tieteellisessä kirjallisuudessa ja syystäkin, sillä se koskettaa tieteen objektiivisuuteen liittyviä peruskysymyksiä. Tässä tutkimuksessa osoitetaan, miten tieteelliset ”faktat” ja niiden tuottaminen tautiluokituksia varten ovat osa laajempaa prosessia, jossa eri toimijat neuvottelevat tutkimuskohteen luonteesta arkityössään.

Tutkimus on luonteeltaan monipaikkainen etnografia (*multi-sited ethnography*) ja sitä varten on kerätty laaja ja monipuolinen aineisto. Työtä varten on kerätty ja analysoitu kaksisuuntaiseen mielialahäiriöön liittyviä tieteellisiä ja koulutuksellisia tekstejä, tehty muistiinpanoja tieteellisissä kokouksissa ja konferensseissa käydyistä keskusteluista, sekä kerätty keskusteluja kaksisuuntaisen mielialahäiriön potilasarjestöjen keskustelufoorumeista ja joidenkin aktiivisten potilaiden blogeista. Tämän lisäksi aineistona on asiantuntijoiden ja potilaiden kanssa tehtyjä haastatteluja, joiden kautta on pyritty valottamaan laajemmin mielialahäiriön tautiluokitukseen liittyviä haasteita. Kirjassa käsitellään myös laajemmin kansainvälistä keskustelua, jota on käyty suurten lääkeyritysten kaksisuuntaiseen mielialahäiriöön liittyvästä markkinoinnista ja kliinisistä lääketutkimuksista. Tämä keskustelu on ollut lääketieteellisen tutkimuksen ja kehityksen eettisen keskustelun ytimessä jo useamman vuosikymmenen ja nostanut esille ongelmia, jotka liittyvät hyvän terveydenhuollon ja kansainvälisten lääkeyritysten harjoittaman aggressiivisen markkinoinnin välisen suhteen jännitteeseen.

Kyseinen empiirinen aineisto asetellaan laajempaan teoret-

tiseen kehikkoon, jossa on keskeisessä osassa Annemarie Molin (2002) näkökulma kehon ja sairauksien ilmenemisestä moninaisina arkityössä, erityisesti Molin teoksessa *The Body Multiple*. Tässä moninaisuudessa lääketieteellisen tutkimuksen ja hoidon kohde on samalla yhtenäinen siinä mielessä, että eri toimijat voivat ymmärtää ja nähdä sen yhtenäisenä kokonaisuutena.

Hautamäki tekee kirjassaan useita tärkeitä havaintoja, joilla on merkitystä psykiatrian ympärillä käydyissä keskusteluissa, eritoten liittyen mielen-terveyshäiriöiden tulkinnanvaraisuuteen ja siitä seuraaviin haasteisiin potilaiden diagnosoinnissa sekä hoidossa. Tässä mielessä väitöskirjalla on laajempaakin merkitystä terveydenhuollon palvelujen kehittämisessä sekä potilaiden kokemuksissa siitä, miten heitä hoidetaan. Kirja onnistuu tuomaan esille kaikissa sen kolmessa empiirisessä luvussa ne epävarmuuden ja neuvotteluiden prosessit, joiden kautta kaksipuolista mielialahäiriötä ymmärretään ja hoidetaan. Lotta Hautamäen kirja tarttuu ajankohtaiseen aiheeseen, jolla on käytännön merkitystä sille, miten ymmärrämme mielen-terveysongelmien, erityisesti kaksisuuntaisen mielialahäiriön tutkimuksen ja hoidon.

Aaro Tupasela